

Krzysztof Brzechczyn,
Lidia Godek,
Antoni Szczuciński

Optime Meritis de Philosophia

Organizatorzy X Polskiego Zjazdu Filozoficznego postanowili w związku z jego jubileuszowym charakterem ustanowić medal OPTIME MERITIS DE PHILOSOPHIA (Najbardziej Zasłużonym dla Filozofii).

Kapitułę Medalu stanowili członkowie Komitetu Programowego Zjazdu. Dokonali oni wyboru dwunastu laureatów z grona kilkudziesięciu nestorów polskiej filozofii. Wyróżniono profesorów: Juliusza Domańskiego, Marię Gołaszewską, Witolda Marciszewskiego, Jerzego Pelca, Andrzeja Półtawskiego, Henryka Skolimowskiego, Antoniego B. Stępnia, Władysława Stróżewskiego, Jana Sucha, Andrzeja Walickiego, Ryszarda Wójcickiego i Zofię Zdybicką.

Chcąc przypomnieć młodszemu pokoleniu filozofów postaci wybitnych mistrzów polskiej filozofii, prezentujemy krótkie noty dotyczące laureatów.

Juliusz Domański

Juliusz Domański urodził się 17 maja 1927 r. w Suchym Lipiu (powiat krasnostawski). W latach 1947–1952 odbył studia klasyczne na Wydziale Humanistycznym UW. Doktorat uzyskał w 1965 r., habilitację – w 1973, tytuł profesora – w 1983. W latach 1952–1961 pracował w Instytucie Wydawniczym PAX, a w 1962 r. rozpoczął pracę w Zakładzie Filozofii Średniowiecznej Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, gdzie pracował do 1997 r. Emerytowany profesor w Zakładzie Studiów nad Renesansem Instytutu Filologii Klasycznej UW. Autor wspomnień *Między filozofią a filologią* (Warszawa 2012).

Jest członkiem wielu towarzystw naukowych: Polskiego Towarzystwa Filologicznego, Polskiego Towarzystwa Filozoficznego, Towarzystwa Popierania i Krzewienia Nauk, International Society for the History of Rhetoric. W latach 1962–1987 sekretarz redakcji „Studiów Mediewistycznych”. W 1990 r. zaproszony do College de France z gościnnymi wykładami, które zostały następnie

opublikowane w książce *La philosophie, théorie ou manière de vivre?*¹. Autor ponad 220 publikacji naukowych.

Zainteresowania Juliusza Domańskiego obejmują historię teologii i filozofii w okresie średniowiecznym i nowożytnym, a także zagadnienia z metafizyki. Przekładał pisma Erazma z Rotterdamu na język polski oraz jest autorem książki *Erazm i filozofia. Studium o koncepcji filozofii Erazma z Rotterdamu* (Wrocław 1973, drugie wydanie Warszawa 2003).

Wiele miejsca w twórczości Juliusza Domańskiego zajmowało pojmowanie filozofii i humanizmu (najważniejsze prace: „Scholastyczne” i „humanistyczne” pojmowanie filozofii, Wrocław 1998; *Metamorfozy pojęcia filozofii*, Warszawa 1996). W rozumieniu filozofii przez Profesora Domańskiego ważną rolę odgrywają dwie podstawowe kategorie: scholastyka i humanizm. Wymiar scholastyczny kładzie nacisk na naukowe rozumienie świata i człowieka, zaś wymiar humanistyczny zwraca uwagę na moralne powinności człowieka i jego odpowiedzialność za świat². Rozróżnienie to nawiązuje do arystotelesowskiego podziału filozofii na praktyczną i teoretyczną. Z kolei pojęcie humanizmu obejmuje dwie składowe: aksjologiczno-antropologiczną, wyodrębniającą człowieka z całości bytu, oraz aksjologiczno-kulturową, określającą miejsce człowieka w tworzonej przez niego kulturze³.

Maria Gołaszewska

Maria Gołaszewska urodziła się 29 czerwca 1926 roku w Kurzelowie, zaś już po zakończeniu X Polskiego Zjazdu Filozoficznego zmarła w Krakowie 6 listopada 2015 roku. W latach 1945–1950 studiowała filozofię na Wydziale Humanistycznym UJ w Krakowie. Była uczennicą Romana Ingardena, pod którego opieką napisała i obroniła w roku 1950 pracę magisterską (*Teoria spostrzeżenia według Maine de Birana*); sześć lat później również pod kierunkiem Ingardena napisała pracę doktorską (*Twórczość a osobowość twórcy. Analiza procesu twórczego*); habilitowała się w 1963 roku na podstawie pracy *Filozoficzne podstawy krytyki literackiej*. W 1974 roku uzyskała tytuł profesora, dziesięć lat później otrzymała nominację na profesora zwyczajnego⁴.

¹ J. Domański, *La philosophie, théorie ou manière de vivre? Les controverses de l'Antiquité à la Renaissance*, przedmowa P. Hadot, Vestigia 18, Paris 1996.

² Korzystamy z interpretacji: Z. Kałuża, *Domański Juliusz*, w: *Encyklopedia filozofii polskiej*, t. I, Lublin 2011, s. 307.

³ Tamże.

⁴ A. Jamrozikowa, *Gołaszewska Maria*, w: *Słownik polskich filozofów*, Poznań 1999, s. 52–54.

Zainteresowania naukowe Marii Gołaszewskiej ogniskowały się głównie wokół antropologii filozoficznej i egzystencjalizmu w obszarze estetyki, a także uwarunkowań twórczości estetycznej. Stworzyła oryginalną metodę łączącą fenomenologię z podejściem empirycznym – badała warunki możliwości syntezy myślenia teoretycznego oraz doświadczenia zmysłowego. Estetykę uprawiała na sposób interdyscyplinarny – analizowała związki estetyki z antropologią oraz aksjologią ogólną. Jedną z kluczowych kategorii badawczych Marii Gołaszewskiej była tzw. „sytuacja estetyczna”, którą zaproponowała i sprecyzowała po raz pierwszy w 1967 roku, a następnie rozwinęła szczególnie w dwóch pracach: *Świadomość piękna. Problematyka genezy, funkcji, struktury i wartości w estetyce* oraz *Zarys estetyki. Problematyka, metody, teorie*. W koncepcji tej, poszerzając zagadnienia z obszaru estetyki na cały obszar aksjologiczny, Gołaszewska opisuje sytuację egzystencjalną i metafizyczną człowieka wobec świata realnego, świata wartości oraz procesu twórczego⁵. Człowiek w tej koncepcji jest postrzegany jako podmiot i przedmiot wartości, a zatem jest bytem kształtującym siebie, dokonującym samookreślenia przy świadomości realizacji celów i nastawienia na realizację wartości. Taki punkt widzenia skłonił Gołaszewską do rozwijania zainteresowania głębokimi strukturami rzeczywistości (estetyka rzeczywistości)⁶. Maria Gołaszewska napisała ponad 20 książek i około 160 artykułów. W latach 1971–1996 była redaktorką Małej Biblioteki Estetyki (40 tomów) oraz inicjatorką i redaktorką serii Estetyka w Świecie (pięć tomów wydanych w latach 1985–1996). Była członkiem PTF, honorowym członkiem *British Society of Aesthetics*, *Société Hellenique de Philosophie* oraz *The International Association for Aesthetics*, sekretarzem naukowym Sekcji Estetyki w PTF, członkiem Komitetu Nauk Filozoficznych PAN.

Do najważniejszych prac Marii Gołaszewskiej należą: *Twórczość a osobowość twórcy. Analiza procesu twórczego* (Lublin 1958), *Filozoficzne podstawy krytyki literackiej* (Warszawa 1963), *Świadomość piękna. Problematyka genezy, struktury, funkcji i wartości w estetyce* (Warszawa 1970), *Zarys estetyki. Problematyka, metody, teorie* (Kraków 1973, 1964, 1966), *Człowiek w zwierciadle sztuki. Studium z pogranicza estetyki i antropologii filozoficznej* (Warszawa 1977), *Istota i istnienie wartości. Studium o wartościach estetycznych na tle sytuacji aksjologicznej* (Warszawa 1990), *Imiona miłości. Nowożytna myśl*

⁵ M. Ostrowicki, *Teoria sytuacji estetycznej M. Gołaszewskiej jako fundament estetyki. Dwugłos o pojęciu sytuacji estetycznej Marii Gołaszewskiej*, „Edukacja Filozoficzna” 1996, nr 22.

⁶ K. Serafin, *Antropologiczne podstawy estetyki w twórczości Marii Gołaszewskiej*, „Dyskurs. Zeszyty Naukowo-Artystyczne ASP we Wrocławiu” 2013/2014, s. 265–281.

o życiu erotycznym (Kraków 1992), *Poetyka idei ogólnych* (Kraków 1992), *Fascynacja złem. Eseje z teorii wartości* (Kraków–Warszawa 1994), *Estetyka pięciu zmysłów* (Warszawa 1997).

Witold Marciszewski

Witold Marciszewski urodził się 18 listopada 1930 r. w Warszawie. W latach 1948–1953 studiował w seminarium duchownym, a następnie na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej KUL. W 1959 r. uzyskał stopień doktora, w 1971 – doktora habilitowanego; od 1979 – profesor nadzwyczajny, a od 1987 – profesor zwyczajny. W latach 1956–1962 pracował w KUL, w latach 1962–1972 zatrudniony w Katedrze Logiki Instytutu Filozofii UW, zaś od 1972 związany z filią UW (a później Uniwersytetem) w Białymstoku. W latach 1975–2004 kierownik Zakładu Logiki (a następnie Zakładu Logiki, Informatyki i Metodologii Nauk) Uniwersytetu w Białymstoku.

W latach 1973–74 wykładał logikę w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Halle, w 1985 wygłosił serię wykładów na uniwersytetach w Groningen, Utrechcie i Amsterdamie, zaś w 1987 r. wykładał metodologię nauk i prowadził seminarium na Uniwersytecie w Salzburgu.

Członek Polskiego Towarzystwa Logiki i Filozofii Nauki, PTF, Towarzystwa Naukowego Warszawskiego oraz Leibniz Gesellschaft; przez kilka kadencji był członkiem Prezydium Komitetu Nauk Filozoficznych PAN. Jest również założycielem i przewodniczącym rady programowej czasopisma „Studies in Logic, Grammar and Rhetoric”.

Witold Marciszewski był pionierem zastosowania komputerów i internetu w pracy naukowej i filozoficznej, pełniąc funkcję kierownika projektu *MEN Systemy logiczne i algorytmy do testowania przez komputer poprawności dowodów* (1986–1990). Efekty pracy projektu zostały opublikowane w postaci 130 artykułów i w książce *Mechanization of Reasoning in Historical Perspective* (współautor Roman Murawski), w której przedstawiał dzieje formalizacji i współczesnej komputeryzacji logiki. Ogółem Profesor Marciszewski jest autorem ponad kilkuset publikacji.

Zdaniem Zbigniewa Tworaka: „Ewolucja filozoficzna Marciszewskiego przebiegała od orientacji empirystycznej w wersji tomizmu, potem neopozytywizmu, do platońskiej i racjonalistycznej pokrewnej Leibnizowi (natywizm, indywidualizm, prymat informacji, infinitywizm) oraz Cantorowi (rozwinęty infinitywizm)”⁷. Wśród zainteresowań naukowych Profesora Marciszewskiego

⁷ Z. Tworak, *Marciszewski Witold*, w: B. Andrzejewski, R. Kozłowski (red.), *Słownik filozofów polskich*, Poznań 2006, s. 114.

można wyróżnić filozofię umysłu, filozofię języka i filozofię społeczną⁸. Najważniejszym atrybutem umysłu jest jego logiczność. Dlatego też Marciszewski zajął się kwestią formalizacji rozumowań, między innymi matematycznym dowodem *ex motu* na istnienie Boga zrekonstruowanym przez Leibniza. Ważnym obszarem zainteresowań Profesora Marciszewskiego jest wykorzystanie logiki formalnej w argumentacji (*Podstawy logicznej teorii przekonań*, Warszawa 1972; *Logika z retorycznego punktu widzenia*, Warszawa 1991; *Sztuka rozumowania w świetle logiki*, Warszawa 1994). Profesor Marciszewski obok logiki jako nauki wyróżnia logikę przyrodzoną, czyli naturalną zdolność umysłu do przetwarzania informacji. Z tego też względu znajomość logiki jest niezbędna w kontroli rozumowań.

Marciszewski jest również autorem szeregu książek popularyzujących zastosowanie logiki w dyskusji i podejmowaniu decyzji: *Sztuka dyskusowania* (Warszawa 1969, książka doczekała się łącznie czterech wydań), *Poradnik dla niezdecydowanych* (Wrocław 1974) i *Rola dyskusji w nauczaniu i wychowaniu* (Warszawa 1976).

Jerzy Pelc

Jerzy Pelc⁹ urodził się 30 września 1924 r. w Warszawie. Studia polonistyczne i filozoficzne rozpoczął na tajnych kompletach UW, w 1946 r. został magistrem polonistyki, doktorat uzyskał w 1951 r., habilitację w 1961, tytuł profesora nadzwyczajnego w 1971, a zwyczajnego w 1979 r. Pracę zawodową rozpoczął w roku 1945, zostając asystentem Seminarium Historii Literatury Polskiej UW, od 1951 r. jest adiunktem w Katedrze Logiki, a od 1972 kieruje założonym przez siebie Zakładem Semiotyki Logicznej UW. Był także związany z Instytutem Filozofii i Socjologii PAN. Profesor Pelc pełnił wiele funkcji, był m.in. przewodniczącym International Association for Semiotic Studies oraz przewodniczącym honorowym Institut International de Philosophie, przewodniczącym Komitetu Etyki w Nauce przy Prezydium PAN, członkiem Komitetu Nauk Filozoficznych PAN i Rady Języka Polskiego PAN, prezesem Polskiego Towarzystwa Semiotycznego.

Jego zainteresowania skupiły się wokół zagadnień semiotyki. Od 1973 r. nieprzerwanie prowadzi seminarium *Logika języka naturalnego* oraz kurs

⁸ K. Trzęsicki, *Marciszewski Witold*, w: *Encyklopedia filozofii polskiej*, t. I, Lublin 2011, s. 48–49.

⁹ Szerzej o filozofii prof. Pelca zob. J.J. Jadacki, W. Strawiński (red.), *W świecie znaków. Księga pamiątkowa ku czci profesora Jerzego Pelca*, Warszawa 1996; J.J. Jadacki, W. Strawiński (red.), *In the World of Signs. Essays in honour of Professor Jerzy Pelc*, Amsterdam–Atlanta 1998; Z. Tworak, *Pelc Jerzy*, w: *Słownik filozofów polskich*, Poznań 1999, s. 145–146.

semiotyki logicznej. Zajmuje się filozofią języka, logiką języka, semiotyką teoretyczną, metodologią semiotyki. Główne prace Jerzego Pelca: *Poglądy Rudolfa Carnapa na kwestie znaczenia i oznaczania. Przegląd* (Wrocław–Warszawa 1960), *O użyciu wyrażeń* (Wrocław 1971), *Studies in Functional Logical Semiotics of Natural Language* (The Hague 1971), *Wstęp do semiotyki* (Warszawa 1981, 1984), *Wizerunki i wspomnienia. Materiały do dziejów semiotyki* (Warszawa 1994), *Logika i język. Studia z semiotyki logicznej* (tłum. Jerzy Pelc, Warszawa 1967), *Encyclopedic Dictionary of Semiotics* (redaktor, 3 tomy, Berlin – New York – Amsterdam 1986, 1994).

Semiotykę teoretyczną Profesor Pelc rozumie jako naukę o poznaniu i komunikacji. Uprawia ją nawiązując do wyników teorii poznania, psychologii poznawczej i lingwistyki teoretycznej. Pojęcia semiotyczne analizuje krytycznie, posługując się narzędziami logiki formalnej i metodologii ogólnej. Wyrażenia języka naturalnego stara się uściślać stosownie do ich roli terminologicznej w danej dziedzinie wiedzy. Zajmuje się też wybranymi zagadnieniami z zakresu metodologii humanistyki, zwłaszcza filozofii i teorii literatury. Jak zauważa Z. Tworak, wszystkie rozprawy Jerzego Pelca „wyróżnia analityczna forma”, autor jest bowiem „zwolennikiem poglądu, że jedynie analiza logiczna podstawowych pojęć rokuje nadzieje na osiągnięcie konkluzywnych wyników w filozofii”¹⁰. W pracy naukowej i dydaktycznej kontynuuje tradycje Szkoły Lwowsko-Warszawskiej, szczególnie poprzez nawiązywanie do „jasnościowego” stylu filozofowania K. Twardowskiego, T. Kotarbińskiego czy K. Ajdukiewicza.

Andrzej Póltawski

Andrzej Póltawski, filozof, teoretyk poznania, antropolog, etyk, specjalista w zakresie antropologii filozoficznej, fenomenologii, filozofii chrześcijańskiej i personalizmu, tłumacz¹¹. Urodził się 22 lutego 1923 roku w Warszawie. Żołnierz Armii Krajowej, uczestnik Powstania Warszawskiego. Maturę zdał w trybie tajnego nauczania w 1940 roku, a następnie studiował w ramach tajnego nauczania politechnicznego. Po wojnie rozpoczął studia filozoficzne na Uniwersytecie Jagiellońskim. Pod kierunkiem Romana Ingardena przygotował pracę doktorską (*Rzeczy i dane zmysłowe. Świat i spostrzeżenie u G.E. Moore'a*), habilitował się na Uniwersytecie Jagiellońskim w 1972 r. na podstawie pracy *Świat, spostrzeżenie, świadomość. Fenomenologiczna koncepcja świadomości*

¹⁰ Z. Tworak, *Pelc Jerzy*, w: *Słownik filozofów polskich*, Poznań 1999, s. 145–146.

¹¹ M. Maciejczak, *Póltawski Andrzej*, w: *Encyklopedia filozofii polskiej*, t. 2, Lublin 2011, s. 415–418.

a realizm. Tytuł profesorski otrzymuje w 1985 r. Był pracownikiem naukowym Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1957–1970, a następnie Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Od 1974 r. kierował Studium Teorii Poznania, w 1982 został kierownikiem Katedry Teorii Poznania. Prowadził wykłady w International Academy of Philosophy w Irving (1982), w Liechtensteinie (1989), w Franciscan University of Steubenville (1991), w MEDO-Institute w Rolduc w Holandii.

Punktem wyjścia rozważań Andrzeja Półtawskiego, jak wskazuje Damian Leszczyński, jest próba realistycznej interpretacji rzeczywistości, opartej na holistycznej koncepcji doświadczenia, punktem dojścia zaś – inspirowany pracami K. Wojtyły i R. Spaemana – etyczny personalizm, uznający, iż istnienie świata realnego objawia się nam przede wszystkim w naszych doświadczeniach moralnych¹². W swojej pracy badawczej Półtawski koncentruje się głównie na zagadnieniach ontologicznych i epistemologicznych podstaw poznania zmysłowego i działania. Ogólnym celem jego prac jest stworzenie jednolitej i realistycznej teorii człowieka, która łączyłaby wyniki współczesnej analizy antropologicznej (aspekt subiektywny i obiektywny) z rezultatami najnowszej krytyki poznania. Poprzez krytykę kartezjańskiego i fenomenologicznego pojęcia świadomości (w swoich pracach krytycznych koncentruje się na poglądach E. Husserla, R. Ingardena, K. Wojtyły) dąży do wypracowania takiej koncepcji świadomości, w myśl której podmiot świadomości – człowiek – jest przede wszystkim podmiotem działania. Ten aktywistyczny punkt widzenia skłonił go do stworzenia adekwatnej teorii świadomości, której najważniejszym obszarem analizy jest dynamiczna struktura wolnego i odpowiedzialnego działania ludzkiego.

Główne prace Andrzeja Półtawskiego: *Rzeczy i dane zmysłowe. Świat i spostrzeżenie u G.E. Moore'a* (Warszawa 1966), *Świat, spostrzeżenie, świadomość. Fenomenologiczna kondycja świadomości a realizm* (Warszawa 1973), *Realizm fenomenologii: Husserl – Ingarden – Stein – Wojtyła* (Toruń 2000), *Po co filozofować? Ingarden – Wojtyła – skąd i dokąd?* (Warszawa 2011), *Filozofia dla życia* (Częstochowa 2013).

¹² D. Leszczyński, *Świadomość, świat, wartości. O metafizologii Andrzeja Półtawskiego*, w: D. Leszczyński, M. Rosiak (red.), *Świadomość, świat, wartości. Prace ofiarowane Andrzejowi Półtawskiemu w 90. rocznicę urodzin*, Wrocław 2013, s. 13.

Henryk Skolimowski

Henryk Skolimowski urodził się 4 maja 1930 r. w Warszawie. W latach 1950–56 studiował geodezję na Politechnice Warszawskiej, a w latach 1954–59 filozofię na UW. W latach 1956–1962 pracował jako starszy asystent w Zakładzie Geodezji Politechniki Warszawskiej, a w latach 1958–1964 jako asystent w Zakładzie Logiki Instytutu Filozofii UW. W 1964 r. uzyskał doktorat z filozofii w Oksfordzie. W latach 1964–1970 zatrudniony na stanowisku profesora w University of Southern California w Los Angeles, 1971–1993 – w University of Michigan, Ann Arbor, gdzie pełnił funkcję Dyrektora Centrum Eko-Filozofii, pierwszej jednostki naukowej tego typu na świecie. Po 1989 r. powrócił do Polski, by w latach 1991–97 zostać kierownikiem Katedry Filozofii Ekologicznej na Politechnice Łódzkiej.

Jest członkiem Teilhard Society (w latach 1980–1990 był jego wiceprezsem), International Union for the Conservation of Nature i Komitetu „Człowiek i Środowisko” PAN. W latach 1994–97 był członkiem Rady Ekologicznej przy Prezydencie RP. Był współwydawcą (1972–1989) „The Ecologist”, członkiem zarządu wydawnictwa „The Trumpeter”. Jest autorem około 400 artykułów i 40 książek wydawanych w wielu językach.

Głównym przedmiotem zainteresowania Skolimowskiego jest przede wszystkim filozofia ekologiczna. Warto jednak zwrócić uwagę, że w jego dorobku znajduje się także książka *Polski marksizm* (Londyn 1969), w którym jako jeden z pierwszych zwrócił uwagę na wpływ polskiej filozofii analitycznej na wyłaniające się w marksizmie lat 1960. szkoły i orientacje. W swoich książkach (*Ocalić Ziemię – Świt filozofii ekologicznej*, Warszawa 1991; *Medytacje o prawdziwych wartościach człowieka, który poszukuje sensu życia*, Wrocław 1991; *Eseje o ekologii*, Warszawa 1992; *Nadzieja matką mądrych*, Łódź 1993; *Filozofia żyjąca. Eko-filozofia jako Drzewo Życia*, Warszawa 1993; *Technika a przeznaczenie człowieka*, Warszawa 1995; *Wizje nowego milenium*, Kraków 1999; *Pozytywne ekologiczne modele życia*, Warszawa 2003; *Geniusz światła a świętość życia*, Warszawa 2007) rozwija program filozofii ekologicznej, obejmującej „racjonalny całościowy pogląd na świat, w którym kosmos i ludzie stanowią część tej samej struktury”¹³. Ekofilozofia obejmować ma kosmologię, etykę i eschatologię. W ujęciu Skolimowskiego kosmologia jest dziedziną wiedzy prowadzącą do stawiania pytań o charakterze eschatologicznym i etycznym. Integralną częścią filozofii ekologicznej ma być etyka głosząca poszanowanie dla wszelkiego życia i całej biosfery.

¹³ A. Szymaniak, *Skolimowski Henryk*, w: *Encyklopedia filozofii polskiej*, t. I, Lublin 2011, s. 552.

Antoni B. Stępień

Antoni Bazyli Stępień¹⁴ urodził się 14 czerwca 1931 r. w Sosnowcu. W latach 1950–54 studiował filozofię na KUL. Doktorat uzyskał w 1956 r., od 1957 pracował na Wydziale Filozoficznym KUL. Habilitację uzyskał w 1964 r. na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej ATK w Warszawie. W 1970 r. został docentem, w 1975 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1985 tytuł profesora zwyczajnego. Był m.in. prodziekanem i dziekanem Wydziału Filozoficznego KUL, członkiem Komitetu Nauk Filozoficznych PAN, Zespołu Ekspertów MEN i Centralnej Komisji do Spraw Tytułów Naukowych i Stopni Naukowych.

Najważniejsze prace A.B. Stępnia: *Wprowadzenie do metafizyki* (Kraków 1964), *O metodzie teorii poznania. Rozważania wstępne* (Lublin 1966), *Teoria poznania. Zarys kursu uniwersyteckiego* (Lublin 1971), *Propedeutyka estetyki* (Warszawa 1975, Lublin 1986), *Wstęp do filozofii* (Lublin 1976, 1978, 1989, 2001), *Elementy filozofii* (Lublin 1980, 1982, 1986), *Studia i szkice filozoficzne* (Lublin, t. I, 1999, t. II, 2001).

Antoni B. Stępień interesuje się głównie metafizyką, teorią poznania i estetyką (głównie estetyką filmu). Pisał także prace z metodologii nauk filozoficznych, historii filozofii współczesnej, antropologii filozoficznej. Stępień łączy w swoich rozważaniach idee tomizmu egzystencjalnego Szkoły Lubelskiej z tradycją Szkoły Lwowsko-Warszawskiej i fenomenologią R. Ingardena. Pojmuje filozofię „jako wiedzę autonomiczną, o charakterze racjonalnym (intersubiektywnie komunikatywną i kontrolowaną), która w zasadniczym swym zrębie dociera do tego, co konieczne (istotne) dla badanego przedmiotu, co ostatecznie wyjaśnia ten przedmiot”¹⁵. Stępień często polemizował z różnymi kierunkami filozofii współczesnej (niektórymi przedstawicielami filozofii analitycznej, tomizmu, strukturalizmu i materializmu dialektycznego). Jego rozważania epistemologiczne charakteryzują się realistyczną krytyką sceptycyzmu. Jego zdaniem człowiek jest w stanie osiągnąć obiektywną wiedzę o świecie w sposób racjonalny.

Stanisław Judycki i Jacek Wojtysiak sądzą, że: „Próba syntezy tradycyjnej metafizyki scholastycznej, pewnych elementów fenomenologii i filozofii analitycznej stanowi na pewno o unikalności stanowiska filozoficznego Stępnia – stanowiska trwałego, ulegającego doprecyzowaniom i rozwinięciom, lecz nie istotnym zmianom (w przeciwieństwie do wielu filozofów). Swoimi poglądami (stanowiącymi rezultat całościowego przemyślenia większości problemów

¹⁴ Zob. S. Judycki, J. Wojtysiak, *Antoni B. Stępień*, www.kul.pl/prof-dr-hab-antoni-b.stepien,art_4108.html, a także [art_4109.html](http://www.kul.pl/prof-dr-hab-antoni-b.stepien,art_4109.html), [art_4110.html](http://www.kul.pl/prof-dr-hab-antoni-b.stepien,art_4110.html), [art_4111.html](http://www.kul.pl/prof-dr-hab-antoni-b.stepien,art_4111.html), [art_4112.html](http://www.kul.pl/prof-dr-hab-antoni-b.stepien,art_4112.html), [art_4113.html](http://www.kul.pl/prof-dr-hab-antoni-b.stepien,art_4113.html), oraz J. Wasiewicz, *Stępień Antoni B.*, w: *Słownik filozofów polskich*, Poznań 1999, s. 168–169.

¹⁵ A.B. Stępień, *Czym jest filozofia, którą uprawiam?*, „Znak”, nr 281–282, listopad–grudzień 1977, cyt. za: J. Wasiewicz, *Stępień Antoni B.*, dz. cyt., s. 168.

filozoficznych), temperamentem i działalnością dydaktyczną nadał Wydziałowi Filozofii KUL jeden z jego najbardziej charakterystycznych rysów, istotnie podbudowujący jego «jakość postaciową». Wywarł wpływ na filozofię polską po II wojnie światowej, przede wszystkim przez twórczość naukową w dziedzinie metafizyki, epistemologii, estetyki i historii filozofii w Polsce (badania nad tomizmem, fenomenologią, marksizmem i Szkołą Lwowsko-Warszawską). Pozostawił wzorzec życia oddanego filozofii – zarazem maksymalistycznej i racjonalistycznej. I co najważniejsze – filozofii uprawianej uczciwie, ostrożnie i odpowiedzialnie, nawet kosztem ascetycznego (niepopularnego) stylu i rezygnacji z mówienia więcej niż trzeba (...)»¹⁶.

Władysław Stróżewski

Władysław Stróżewski urodził się 8 czerwca 1933 r. w Krotoszynie. W latach 1952–56 studiował filozofię na KUL, w 1958 r. uzyskał stopień naukowy doktora, w 1968 – doktora habilitowanego. W 1984 r. uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1992 – profesora zwyczajnego. Pracę naukową rozpoczął w 1957 r. na KUL, zaś rok później został zatrudniony w Katedrze Historii Filozofii UJ. W latach 1984–87 był dyrektorem Instytutu Filozofii UJ, w latach 1987–1992 Dziekanem Wydziału Filozoficzno-Historycznego, a do 1995 – Dziekanem Wydziału Filozoficznego UJ. W 2003 r. Senat UJ przyznał Profesorowi Stróżewskiemu godność doktora *honoris causa* za „ogromny dorobek naukowy, pozwalający uznać Profesora Stróżewskiego za jednego z najwybitniejszych współczesnych polskich filozofów”¹⁷. Wieloletnim miejscem wykładowym Profesora była też Akademia Muzyczna w Krakowie.

Był stypendystą McGill University w Montrealu (1974), Catholic University of America w Waszyngtonie (1980/81), Fundacji Kościuszkowskiej (1989), Herzog-August-Bibliotek w Wolfenbüttele w Niemczech (1991) i Institute for Human Science w Wiedniu (1994). Wykładał filozofię twórczości w International Academy of Philosophy w Irving (Texas, USA), a na Uniwersytecie Stanowym Wisconsin-Stevens Point – historię metafizyki.

Profesor Stróżewski był członkiem zespołu redakcyjnego miesięcznika „Znak” (1960–68) oraz „Przeglądu Filozoficznego”, „Studiów Estetycznych”, „Sztuki i Filozofii”, „Logos i Ethos”. W 1992 r. wznowił działalność „Kwartalnika Filozoficznego”, którego do dziś jest redaktorem naczelnym.

¹⁶ S. Judycki, J. Wojtysiak, *Antoni B. Stępień*, www.kul.pl/prof-dr-hab-antoni-b.stepien_art_4111.

¹⁷ Cytujemy za: B. Maćkowiak-Serazetdinow, *Stróżewski Władysław Antoni*, w: B. Andrzejewski, R. Kozłowski (red.), *Słownik filozofów polskich*, Poznań 2006, s. 168.

Jest długoletnim prezesem Polskiego Towarzystwa Filozoficznego oraz członkiem wielu towarzystw naukowych: PAU, Towarzystwa Naukowego KUL, Société Internationale pour l'Etude de la Philosophie Médiévale, International Society for Metaphysics, Council for Research in Value and Philosophy, International Academy of Philosophy (Lichtenstein). W latach 1981–84 wiceprzewodniczący Komitetu Nauk Filozoficznych PAN. Na zaproszenie Jana Pawła II uczestniczył w seminariach „Nauka – Religia – Dzieje” w Castel Gandolfo w latach 1986, 1988, 1995, 1997, 1999.

Swój program filozoficzny, który Władysław Stróżewski określał mianem fenomenologii dialektycznej, zasadzał się na wierności takim najważniejszym założeniom fenomenologii jak wierność doświadczeniu, niedogmatyczne nastawienie wobec rozwiązywanych problemów badawczych oraz minimalizm proponowanych rozwiązań. Z kolei dialektyczność polegać miała na przekraczaniu osiągniętych wyników poznawczych oraz „powrocie do punktu wyjścia z mądrością posiadanej wiedzy”¹⁸. Swoje badania filozoficzne Profesor Stróżewski prowadzi poprzez merytoryczną dyskusję z rozwiązaniami proponowanymi przez wcześniejszych myślicieli i analizę zagadnień filozoficznych.

Tak wypracowane metafizyczne podejście Stróżewski stosował wobec rozmaitych zagadnień filozoficznych: ontologicznych (*Wykłady o Platonie. Ontologia*, Kraków 1993; *Istnienie i sens*, Kraków 1994; *Ontologia. Zarys problematyki*, Kraków 2004), estetycznych (*Istnienie i wartość*, Kraków 1981; *Dialektyka twórczości*, Kraków 1983; *Wokół piękna. Szkice z estetyki*, Kraków 2002), antropologicznych (*O wielkości. Szkice z filozofii człowieka*, Kraków 2002), aksjologicznych (*W kręgu wartości*, Kraków 1992)¹⁹.

Jan Such

Jan Such²⁰ urodził się 2 stycznia 1931 r. w Orzechówku k. Torunia. W latach 1950–55 studiował filozofię na uniwersytecie w Leningradzie. W roku 1955 został asystentem na Uniwersytecie Warszawskim. W 1961 na Uniwersytecie Moskiewskim otrzymał doktorat z filozofii. Habilitację uzyskał w r. 1969 na

¹⁸ Tamże, s. 169.

¹⁹ Pełna charakterystyka wątków twórczości Władysława Stróżewskiego zob. Cz. Piecuch, *Stróżewski Władysław*, w: *Encyklopedia filozofii polskiej*, t. I, Lublin 2011, s. 622–625.

²⁰ Szerzej o filozofii Jana Sucha zob. T. Buksiński, *Między filozofią a nauką*, w: *Współczesna filozofia nauk*, Poznań 1991, s. 8–12; W. Krajewski, *O twórczości filozoficznej Jana Sucha*, w: tamże, s. 21–27; A. Szczuciński, *Jana Sucha filozofia fizyki*, w: *Z filozofii przyrodoznawstwa i matematyki*, Poznań 2002, s. 131–152; M. Szcześniak, *Such Jan*, w: *Słownik filozofów polskich*, Poznań 1999, s. 172–174; A. Szczuciński, *Jana Sucha filozofia przyrody i przyrodoznawstwa*, w: *Filozofia na Uniwersytecie w Poznaniu. Jubileusz 90-lecia*, Poznań 2010, s. 389–412.

UAM w Poznaniu. W latach 1969–1979 był zastępcą dyrektora, a do 1999 dyrektorem Instytutu Filozofii UAM. Tytuł profesora uzyskał w 1977, a profesora zwyczajnego w 1989 r. Był członkiem Komitetu Nauk Filozoficznych PAN, członkiem Sekcji Filozoficznej KBN.

Zajmuje się filozofią i metodologią nauk przyrodniczych, zwłaszcza fizyki, astronomii i kosmologii, filozofią matematyki, filozofią techniki, aksjologią, teorią kultury symbolicznej.

Najważniejsze prace Jana Sucha: *O uniwersalności praw nauki. Studium metodologiczne* (Poznań 1968), *Wstęp do metodologii ogólnej nauk* (Poznań 1969, 1973), *Czy istnieje experimentum crucis? Problemy sprawdzania praw i teorii naukowych* (Warszawa 1975), *Problemy weryfikacji wiedzy. Studium metodologiczne* (Warszawa 1975), *Szkice o dialektyce* (Warszawa 1986), *Ontologia, teoria poznania i ogólna metodologia nauk* (Warszawa 1989), *Dialektyczne wizje świata* (Warszawa 1992), *Rodzaje determinacji a rozwój nauki* (Poznań 1992), *Filozofia nauki* (Poznań 1997, 2006), *Filozofia kosmologii* (Poznań 1998, 2000), *Ontologia przyrodnicza* (Poznań 2001), *Multiformity of Science* (Amsterdam 2004).

Such jest realistą filozoficznym, a także dialektykiem – podjął próbę sformułowania własnego stylu myślenia dialektycznego. Opowiedział się za filozofią, którą charakteryzuje „nacisk położony na szerokie pojmowanie dialektyki, uwzględniające nie tylko kwestie rozwoju, (...) lecz także pewne inne wątki, rzadziej w dialektyce obecne, ale za to doniosłe z punktu widzenia rozmaitych metod aktualnie stosowanych w nauce. Na ich czoło wybija się aspekt *całościowości* w eksploracji zjawisk (...)”²¹. W pracach Jana Sucha pojawia się problematyka ontologiczna jako wyraźny efekt jego zainteresowania fizyką; zaproponował ciekawe ujęcie problemów nieskończoności i nieograniczoności świata, wyróżniając ich przestrzenne, genetyczne i materialne aspekty. Wiele uwagi poświęcił Such problemowi istnienia *experimentum crucis*. Rozstrzygający charakter ma jednak nie tyle samo *experimentum crucis*, ile raczej wiele eksperymentów składających się na pewien zespół sprawdzieniowy, który Profesor Such nazwał składnikiem eksperymentalnym sytuacji rozstrzygającej. Sytuacja rozstrzygająca nie ma charakteru czysto eksperymentalnego, nie może być bowiem pominięty element teoretyczny, a zwłaszcza procedura interpretacji wyników doświadczalnych przez określone teorie. Oryginalna propozycja metodologiczna Jana Sucha to komplementarny zespół koncepcji eksperymentalno-teoretycznej sytuacji rozstrzygającej, holistyczne ujęcie uzasadniania wiedzy i uniwersalności praw nauki.

²¹ J. Such, *Szkice o dialektyce*, Warszawa 1986, s. 7–8.

Andrzej Walicki

Andrzej Walicki, filozof, historyk idei, wybitny znawca dziejów Rosji i myśli rosyjskiej. Urodził się 15 maja 1930 r. w Warszawie. Studiował na Uniwersytecie Łódzkim i Warszawskim. W 1957 r. doktoryzował się, a habilitację uzyskał w 1964 r. w Instytucie Filozofii PAN. Tytuł profesora otrzymał w 1972 r. W latach 1950–1960 związany był z Katedrą Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego. Następnie pracował w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN. W latach 1981–1986 był wykładowcą Australijskiego Uniwersytetu Narodowego w Canberze, a od 1986 Uniwersytetu Notre Dame, Indiana, USA²². Razem z L. Kołakowskim, B. Baczką, J. Szackim, J. Garewiczem, Z. Ogonowskim, A. Sikorą i B. Skargą tworzy tzw. Warszawską Szkołę Historii Idei²³. Jest laureatem wielu prestiżowych nagród: w listopadzie 1998 r., w uznaniu za wyjątkowy wkład w badania nad kulturą i historią społeczną Rosji i Polski oraz nad europejską myślą filozoficzną i polityczną otrzymał jedną z najbardziej prestiżowych nagród w świecie nauk humanistycznych *Premio Balzan*; w 2001 r. otrzymał tytuł doktora *honoris causa* Uniwersytetu Łódzkiego. Jest członkiem Komitetu Nauk Historycznych PAN. Za publikację *Rosja, katolicyzm i sprawa polska* został nominowany do Nagrody Literackiej Nike 2003. Autor licznych prac (około 500 pozycji) z zakresu filozofii społeczno-politycznej, myśli rosyjskiej, polskiej filozofii narodowej, historii marksizmu i myśli liberalnej. Od samych początków swej twórczości filozoficznej Walicki był żywo zainteresowany problematyką idei politycznych – zainteresowania te obejmowały takie zagadnienia jak totalitaryzm, marksizm, liberalizm, patriotyzm, nacjonalizm, mesjanizm, romantyzm²⁴.

Wybrane publikacje Andrzeja Walickiego: *Osobowość a historia. Studia z dziejów literatury i myśli rosyjskiej* (Warszawa 1959), *W kręgu konserwatywnej utopii. Struktura i przemiany rosyjskiego słowianofilstwa* (Warszawa 1964, 2002), *Filozofia a mesjanizm. Studia z dziejów filozofii i myśli społeczno-religijnej romantyzmu polskiego* (Warszawa 1970), *Rosyjska filozofia i myśl społeczna. Od Oświecenia do marksizmu* (Warszawa 1973, publikacja wznowiona i znacznie poszerzona: *Zarys myśli rosyjskiej. Od Oświecenia do renesansu religijno-filozoficznego*, Kraków 2005), *Polska, Rosja, marksizm. Studia z dziejów marksizmu i jego recepcji* (Warszawa 1983), *Trzy patriotyzmy. Trzy tradycje polskiego patriotyzmu i ich znaczenie współczesne* (Warszawa 1991), *Marksizm i skok do królestwa wolności. Dzieje komunistycznej uto-*

²² A. Czajczyk, *Walicki Andrzej*, w: *Encyklopedia filozofii polskiej*, Lublin 2011.

²³ Zob. A. Kołakowski, *Wokół dorobku Warszawskiej Szkoły Historii Idei*, Warszawa 2013.

²⁴ Zob. *Walicki*, wybór i opracowanie J. Dobieszewski, S. Gromadzki, A. Mencwel, „Przeгляд Filozoficzno-Literacki” 2010, nr 4 (29).

pii (Warszawa 1996, oryg. wyd. ang. 1995), *Polskie zmagania z wolnością. Widziane z boku* (Kraków 2000), *Rosja, katolicyzm i sprawa polska* (Warszawa 2002), *Mesjanizm Adama Mickiewicza w perspektywie porównawczej* (Warszawa 2006), *Idee i ludzie. Próba autobiografii* (Warszawa 2010), *Od projektu komunistycznego do neoliberalnej utopii* (Kraków 2013), *Spotkania z Isaiahem Berlinem. Dzieje intelektualnej przyjaźni* (Warszawa 2014).

Ryszard Wójcicki

Ryszard Wójcicki²⁵ urodził się 30 października 1931 r. w Krzywiczach Wielkich (Wileńszczyzna). Ukończył studia pierwszego stopnia z fizyki na Uniwersytecie Wrocławskim, następnie studiował filozofię na Uniwersytecie Warszawskim, w 1956 r. rozpoczął pracę na Politechnice Wrocławskiej, a w 1958 w Katedrze Logiki Uniwersytetu Wrocławskiego. W 1962 został doktorem filozofii, w 1966 uzyskał stopień doktora habilitowanego. W 1969 r. został kierownikiem Zakładu Logiki Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, najpierw we Wrocławiu, a następnie w Łodzi i Warszawie. W latach 1971–2000 profesor IFiS PAN. Jest członkiem Polskiej Akademii Umiejętności, redaktorem naczelnym „Studia Logica” i „Foundations of Science”. Jest założycielem i przewodniczącym The Association for Foundations of Science, Language and Cognition oraz założycielem Polskiego Towarzystwa Logiki i Filozofii Nauk. Był wiceprzewodniczącym The Division of Logic, Methodology and Philosophy of Science of the International Union for History and Philosophy of Sciences, a także członkiem zarządu FISP (Międzynarodowej Federacji Towarzystw Filozoficznych).

Ryszard Wójcicki zajmuje się głównie logiką formalną, metodologią formalną nauk empirycznych, filozofią nauki i teorią wiedzy. Jego główne prace: *Metodologia formalna nauk empirycznych* (Wrocław 1974), *Topics in Formal Methodology of Empirical Sciences* (Wrocław, Dordrecht 1979), *Wykłady z metodologii nauk* (Warszawa 1982), *Lectures on Propositional Calculi* (Wrocław 1984), *Theory of Logical Calculi* (Dordrecht 1988), *Teorie w nauce: wstęp do logiki, metodologii i filozofii nauki. Cz. 1* (Warszawa 1991), *Wykłady z logiki z elementami teorii wiedzy* (Warszawa 2003).

Jako logik doprowadził do powstania jednolitej matrycowej teorii konsekwencji logicznej. Badał teoriomodelowe własności matryc logicznych i algebraiczne własności kraty strukturalnych operacji konsekwencji, co znacznie rozwinęło teorię wynikania logicznego.

²⁵ Zob. P. Zeidler, *Wójcicki Ryszard*, w: *Słownik filozofów polskich*, Poznań 1999, s. 215–217.

W pracach z metodologii formalnej analizował język i strukturę formalną teorii empirycznych oraz zagadnienie prawdy aproksymacyjnej. Zaproponował własne interpretacje modelowania zjawisk i obiektów empirycznych oraz reprezentowania przekonań. Paweł Zeidler doceniając wkład Ryszarda Wójcickiego w rozwój metodologii zauważa, że: „Wprowadzenie pojęcia modelu deskryptywnego i próba zarysowania przekonaniowej koncepcji wiedzy są wyrazem usiłowań mających na celu zbudowanie realistycznej teorii nauki, która będzie – w stopniu większym niż inne teorie z tego zakresu – oddawała rzeczywistą praktykę badawczą nauk empirycznych”²⁶.

Zofia Zdybicka

Zofia Zdybicka, filozof, twórca koncepcji filozofii religii w ramach Lubelskiej Szkoły Filozoficznej, specjalista w zakresie metafizyki, antropologii i etyki²⁷. Urodziła się 5 sierpnia 1928 roku w Kraśniku Lubelskim. W latach 1956–1961 odbyła studia na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej KUL. Stopień doktora filozofii uzyskała w 1965 r. na podstawie pracy *Filozoficzne podstawy poznawalności Boga u H. de Lubaca*, napisanej pod kierunkiem M.A. Krąpca. Na podstawie pracy *Partycypacja bytu. Próba wyjaśnienia relacji między Bogiem a światem* uzyskała w 1970 roku tytuł doktora habilitowanego. Od 1966 pracowała na Wydziale Filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. W 1973 objęła kierownictwo nowo utworzonej Katedry Filozofii Religii. Tytuł naukowy profesora zwyczajnego nauk humanistycznych otrzymała w 1988 r. Była dziekanem Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej. Jest członkiem American Bibliographical Institute, Societas Internationalis S. Thomae Aquinatis, Pontificia Academia Sancti Thomae Aquinatis, Polskiego Towarzystwa Tomasza z Akwinu.

Zainteresowania filozoficzne Zofii Zdybickiej koncentrują się na problematyce Boga, zagadnieniach ateizmu, religii oraz związków religii z innymi dziedzinami kultury. Traktuje filozofię religii jako dziedzinę klasycznej metafizyki (filozofii bytu). Problematykę religijną rozważa Profesor Zdybicka w trzech planach: planie podmiotowym (co jest podmiotem relacji religijnej?), planie przedmiotowym (co jest jej przedmiotem?) oraz antropologicznym (dlaczego człowiek jest *homo religiosus*?). Przedmiotem jej rozważań z zakresu filozofii religii jest pytanie o realnie (tj. obiektywnie, poza podmiotem poznającym)

²⁶ Tamże, s. 216.

²⁷ P. Moskal, *Filozofia religii w lubelskiej szkole filozoficznej*, w: *Polacy o religii. Od myślenia religijnego do filozofii*, Kraków 2005, s. 243–252; R. Ptaszek, *Filozofia religii Zofii Józefy Zdybickiej*, w: tamże, s. 253–268.

istniejącego osobowego Boga, a nie o *sacrum* rozumiane tylko jako treść ludzkiej świadomości czy korelat aktów intencjonalnych człowieka²⁸. Zdaniem Zdybickiej, przedmiotem filozofii religii w punkcie wyjścia są empirycznie dane fakty religijne, przedmiotem formalnym jest realność religii, celem przedmiotowym zaś jest wskazanie ostatecznych czynników (tzw. czynników uniesprzeczniających) faktu istnienia religii. Innym tematem podejmowanym przez Zofię Zdybicką jest zagadnienie miejsca religii w kulturze, relacji między religią a moralnością, polityką, nauką, techniką i sztuką, a także zagadnienie świętości oraz problemy sekularyzacji i desakralizacji w kulturze współczesnej.

Zorganizowała Światowy Kongres Filozofii Chrześcijańskiej w Lublinie „Wolność we współczesnej kulturze” (20–25 VIII 1996). Uczestniczyła w pracach Prymasowskiej Rady Społecznej (1986–1990) oraz w Komisjach Episkopatu Polski do spraw Kultury, do spraw Nauki Katolickiej, Dialogu z Niewierzącymi, a także w Komisji „Iustitia et Pax”.

Dorobek naukowy Zdybickiej obejmuje ponad 300 pozycji, w tym następujące dzieła: *Partycypacja bytu. Próba wyjaśnienia relacji między światem a Bogiem* (Lublin 1972), *Poznanie Boga w ujęciu Henri de Lubaca* (Lublin 1973), *Człowiek i religia. Zarys filozofii religii* (Lublin 1977, wyd. nowe zmienione Lublin 2006), *Person and Religion. An Introduction to the Philosophy* (New York 1991), *Religia i religioznawstwo* (Lublin 1988), *Bóg czy sacrum?* (Lublin 2007).

²⁸ M.A. Krąpiec, *Religia w Zofii Józefy Zdybickiej filozoficznym wyjaśnianiu*, „Ruch Filozoficzny” 1999, R. 47, z. 2, s. 5–11.